

# ادبیات درآینه مطبوعات

نشریه محله ولایت قزوین (دهه های ۱۳۸۰ و ۱۳۹۰)





- سرشناسه : عابدی، دل آرام، ۱۳۵۱ -
- عنوان و نام پدیدآور : ادبیات در آینه مطبوعات: نشریه محلی ولایت قزوین (دهه‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۹۰) /  
مؤلف دل آرام عابدی؛ ویراستار محسن ساکتی.
- مشخصات نشر : قزوین: شمع آوید، ۱۴۰۱.
- مشخصات ظاهری : ۱۵۷ ص.: جدول، نمودار.
- شابک : 978-622-94754-7-8
- وضعیت فهرست نویسی : فیبا
- یادداشت : کتابنامه: ص. [۱۵۵] - ۱۵۷.
- عنوان دیگر : نشریه محلی ولایت قزوین (دهه‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۹۰).
- موضوع : روزنامه‌نگاری و ادبیات  
Journalism and literature
- موضوع : ولایت قزوین (روزنامه)  
Velaiat- e Qazvin (Newspaper)
- موضوع : نشریات ادواری فارسی -- ایران -- قزوین  
Persian periodicals -- Iran -- Qazvin
- رده بندی کنگره : PN۵۶
- رده بندی دیویی : ۹۳۳۹/۸۰۹
- شماره کتابشناسی ملی : ۸۹۴۹۵۲۸
- اطلاعات رکورد : فیبا
- کتابشناسی : کتابشناسی
- شماره پیگیری : ۸۹۴۹۲۷۱

# ادبیات درآینه مطبوعات

نشریه محلی ولایت قزوین (دهه‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۹۰)

مؤلف:

دل آرام عابدی



**ادبیات در آینه مطبوعات؛ نشریه محلی ولایت قزوین (دهه‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۹۰)**

مؤلف: دل آرام عابدی

ویراستار: محسن ساکتی

طرح جلد: صنم پورکلباسی

چاپ اول: ۱۴۰۱

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۴۷۵۴-۷-۸

قیمت: ۷۰,۰۰۰ تومان

حروف‌چینی، صفحه‌آرایی: انتشارات شمع آوید

چاپ و صحافی: مهرگان

شمارگان: ۳۰۰ جلد

**انتشارات شمع آوید**

کد نشر: ۱۶۰۱۹

تلفن: ۰۹۱۲۱۸۲۷۵۲۵ - مدیر مسئول: محسن ساکتی

ایمیل: [shameavid.pub@gmail.com](mailto:shameavid.pub@gmail.com)

فروشگاه فروش کتاب:

قزوین، میدان نخبان، ضلع شرقی دانشگاه آزاد قزوین، شهر کتاب قزوین **insta: Qazvin.bookcity**

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب برای انتشارات شمع آوید محفوظ است.

این اثر تحت حمایت «قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان ایران» قرار دارد.

## فهرست مطالب

پیشگفتار مؤلف..... ۹

### فصل اول: کلیات..... ۱۱

مقدمه ..... ۱۱

ادبیات و رسانه ..... ۱۳

ادبیات و زندگی ..... ۱۶

تعریف اصطلاحات ..... ۱۷

### فصل دوم: مفاهیم، تاریخچه و تئوری..... ۲۱

تعریف داستان ..... ۲۱

انواع داستان ..... ۲۵

قصه ..... ۲۵

داستان کوتاه ..... ۲۷

داستان بلند ..... ۳۲

رمان ..... ۳۳

تعریف شعر ..... ۳۷

تاریخچه روزنامه‌نگاری در جهان ..... ۳۹

سرگذشت پرنشیب و فراز مطبوعات ..... ۴۴

تاریخ روزنامه‌نگاری در ایران ..... ۴۷

رسانه‌های محلی ..... ۵۶

مبانی قانونی موجود برای انتشار نشریات محلی ..... ۶۱

قوانین مصوب برای انتشار مطبوعات و رسانه‌های محلی ..... ۶۳

محلی‌گرایی ..... ۶۳

کارکردهای نشریات محلی ..... ۷۲

۷۳.....	نظریه دروازه‌بانی
۷۵.....	روزنامه‌نگاری حرفه‌ای
۷۹.....	تاریخچه نشریات محلی در ایران
۸۰.....	تاریخچه نشریات محلی استان قزوین
۸۱.....	از پیروزی انقلاب تا سال ۱۳۷۶
۸۳.....	دوران پرتلاطم رشد و زوال
۸۵.....	از ۸۴ تا ۱۳۸۶
۸۶.....	از ۸۶ تا کنون
۸۷.....	آشنایی با نشریه ولایت قزوین
۸۹.....	سه زمینه مناسب برای تحقیقات تحلیل محتوایی
۹۱.....	کاربرد تحلیل محتوا
۹۱.....	مزایای تحلیل محتوا
۹۲.....	معایب تحلیل محتوا
۹۳.....	انواع تحلیل محتوا
۹۳.....	تحلیل محتوای کمی و معنایی
۹۴.....	تحلیل‌های کیفی
۹۵.....	تفاوت تحلیل محتوای کمی و کیفی
۹۶.....	پنج واحد کاربردی در تحلیل محتوا
۹۸.....	اهمیت تحلیل محتوای رسانه‌ها
۱۰۱.....	بررسی عملکرد رسانه‌ها
۱۰۲.....	مراحل کار در تحلیل محتوا

## **فصل سوم: مطالعه موردی..... ۱۰۵**

۱۰۵.....	روش تحقیق
۱۰۵.....	جامعه آماری و حجم نمونه
۱۰۶.....	روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

- ۱۰۷..... پایایی و روایی
- ۱۰۸..... مفاهیم و متغیرهای عملیاتی
- ۱۱۲..... یافته‌ها
- ۱۱۳..... تحلیل‌های تک متغیره
- ۱۱۳..... توزیع فراوانی مطالب بر اساس سال انتشار
- ۱۱۴..... توزیع فراوانی مطالب بر اساس ماه انتشار
- ۱۱۶..... توزیع فراوانی مطالب بر اساس نوع مطالب
- ۱۱۷..... توزیع فراوانی مطالب بر اساس سبک مطالب
- ۱۱۸..... توزیع فراوانی مطالب بر اساس ارزش‌های خبری
- ۱۲۱..... توزیع فراوانی مطالب بر اساس منبع
- ۱۲۲..... توزیع فراوانی مطالب بر اساس سوژه
- ۱۲۳..... توزیع فراوانی مطالب بر اساس جایگاه
- ۱۲۴..... توزیع فراوانی مطالب بر اساس حجم
- ۱۲۵..... توزیع فراوانی مطالب بر اساس وضعیت عکس
- ۱۲۶..... تحلیل‌های چندمتغیره
- ۱۲۶..... بررسی رابطه نوع و سبک مطالب
- ۱۲۸..... بررسی رابطه منبع و سبک مطالب
- ۱۲۹..... بررسی رابطه جایگاه و سبک مطالب
- ۱۳۰..... بررسی رابطه حجم و سبک مطالب
- ۱۳۲..... بررسی رابطه سوژه و سبک مطالب
- ۱۳۴..... بررسی تطبیقی روند انتشار مطالب در دو دهه ۸۰ و ۹۰ شمسی
- ۱۳۴..... بررسی روند تغییرات نوع مطالب
- ۱۳۵..... بررسی روند تغییرات سبک مطالب
- ۱۳۷..... بررسی روند تغییرات ارزش‌های خبری مطالب
- ۱۴۳..... بررسی روند تغییرات منبع مطالب
- ۱۴۴..... بررسی روند تغییرات سوژه مطالب
- ۱۴۶..... بررسی روند تغییرات جایگاه مطالب

- ۱۴۷..... بررسی روند تغییرات حجم مطالب
- ۱۴۸..... بررسی روند تغییرات استفاده از عکس در مطالب
- ۱۴۹..... نتیجه‌گیری
- ۱۵۵..... منابع و مآخذ



## پیشگفتار مؤلف

رسانه‌ها در دنیای امروز با کارکردهای متنوعی همچون اطلاع‌رسانی، آموزش، سرگرمی و انتقال میراث تمدنی بشر به نسل‌های آتی جایگاه ممتازی در عرصه‌های مختلف زندگی ما دارند.

ادبیات به‌عنوان یکی از هنرهای هفت‌گانه اهمیت زیادی در زندگی داشته و انتقال مفاهیم و انتشار آثار ادبی بدون توجه به نقش و کارکرد رسانه‌های جمعی به‌ویژه نشریات مکتوب فاقد کارایی مناسب خواهد بود. کتاب دارای سه فصل می‌باشد. در فصل اول به تأثیر «ادبیات و رسانه»، «ادبیات و زندگی» و شرح پاره‌ای اصطلاحات در این حوزه پرداخته شده است. در فصل دوم: مفاهیم، تاریخچه و تئوری تحلیل محتوی به تفصیل بیان گردیده و در فصل سوم به ذکر مطالعه موردی با موضوع «مقایسه تطبیقی روند انتشار صفحات شعر و ادب در روزنامه ولایت قزوین در دهه‌های ۸۰ و ۹۰ هجری شمسی با رویکرد تحلیل محتوا» پرداخته شده است.

در این بخش با مقایسه تطبیقی روند انتشار صفحات شعر و ادب در

روزنامه ولایت قزوین در دهه‌های ۸۰ و ۹۰ هجری شمسی در صدد بررسی و تحلیل روند انتشار صفحات شعر و ادب، سنجش سرانه مطالب ادبی محلی در این نشریه، تغییرات در سبک مطالب منتشره و بررسی موضوعات این مطالب است. روش تحقیق تحلیل محتواست و به بررسی ۱۲۴۲ مطلب که به روش تصادفی سیستماتیک از آرشیو روزنامه ولایت قزوین از سال ۱۳۸۶ لغایت ۱۳۹۶ شمسی گردآوری شده‌اند، پرداخته شده است. افزایش معنادار آثار دارای مضمون غنایی، کاهش انتشار اشعار، مصاحبه و گزارش‌های ادبی و افزایش معنادار داستان و یادداشت ادبی در مطالب دارای ارزش خبری «فراگیری»، «برخورد»، «فراگیری + بزرگی + تازگی + شهرت» و افزایش استفاده از سوژه‌های بومی، ملی و بین‌المللی در مطالب روزنامه ولایت قزوین در دهه ۹۰ نسبت به دهه ۸۰ از مهم‌ترین یافته‌های این پژوهش است.

# فصل اول: کلیات

## مقدمه

ادبیات به‌عنوان یکی از هنرهای هفت‌گانه و چاشنی زندگی بشر از بدو خلقت انسان تا امروز بخش جدایی‌ناپذیر و مهمی از حیات ما را به خود اختصاص داده است. دامنه گسترده ادبیات و شاخ و برگ‌های آن به حدی است که هر قوم و ملتی و هر شخصی را با فرهنگ‌های مختلفی که دارند، به‌نوعی در برمی‌گیرد. نگاهی به فرهنگ مکتوب ملت‌ها (کتاب)، شعرها و سرودها، دیوان‌های اشعار، امثال‌وحکم و ضرب‌المثل‌ها، داستان‌ها و افسانه‌ها، نقاشی‌ها، خوشنویسی‌ها، خطاطی‌ها و هنرهای گوناگونی که به کلام و سخن و نوشته مربوط می‌شود، گستردگی دامنه ادبیات را نشان می‌دهد.

یکی از مهم‌ترین تجلی‌گاه‌های رشد نمو آثار ادبی رسانه‌های جمعی به‌ویژه رسانه‌های مکتوب هستند. ارتباطات تنگاتنگی بین رسانه و ادبیات وجود دارد و بزرگ‌ترین چهره‌های رسانه‌ای جهان در ادوار مختلف، شعرا

و نویسندگان مطرح آن دوران بوده‌اند. روزنامه‌نگاری ادبی یکی از مهم‌ترین ثمرات پیوند ادبیات و رسانه است. روزنامه‌نگاری ادبی شکلی از نوشتن است که با خودآگاهی زیباشناختی خاصی شناسایی می‌شود، این نوع نوشتن بیشتر به خلاقیت ادبی گرایش دارد تا روزنامه‌نگاری واقعیت محور. اگرچه توصیفات معمولی روزنامه‌نگاری بر عینیت و روشنی تأکید دارد، توصیفات روزنامه‌نگاری ادبی بر کیفیت بیشتر متون ادبی توجه نشان می‌دهند. روزنامه‌نگاری ادبی، به‌منظور زیباسازی، بر آن است تا به‌صورت عینی یک گرایش را با اطلاعات حاضر ادغام کند، بالاین حال به آن یک نوع متفاوتی از تأثیر را بر نظم روزنامه‌ها می‌دهد.

یکی از مهم‌ترین صفحات رسانه‌های مکتوب صفحه ادبی آن است و معمولاً این صفحات جایگاه انتشار توأمان آثار نویسندگان نو قلم و ادبای بنام و مشهور هستند؛ علاقه‌مندان خاص خود را دارد و محصول آن در بسیاری از اوقات دست‌مایه انتشار مجموعه اشعار یا داستان‌های مستقل قرار می‌گیرد. همچنین نشانه‌های تغییر در سبک یا سوژه آثار ادبی و زرمه‌های تولد یا اضمحلال یک جریان ادبی را می‌توان بیش و پیش از هرجا در رسانه‌ها رهگیری کرد.

این کتاب بر آن است تا نسبت به بررسی تطبیقی روند انتشار صفحات شعر و ادب در روزنامه ولایت قزوین در دهه‌های ۸۰ و ۹۰ هجری شمسی با رویکرد تحلیل محتوا اقدام نماید. روزنامه ولایت در حال حاضر عنوان تنها روزنامه محلی و قدیمی‌ترین نشریه در حال انتشار قزوین را یدک می‌کشد و صفحه ادبی آن قدمتی به درازای عمر این نشریه دارد. این روزنامه محل انتشار آثار بسیاری از شاعران جوان و نو قلم دهه‌های ۶۰ و

۷۰ شمسی که اینک از شعرا و ادبای بنام قزوین - و بعضاً ایران - هستند می‌باشد و از این منظر جایگاه ویژه‌ای در میان چهره‌های ادبی، علاقه‌مندان به ادبیات و جریان‌ها و محافل ادبی قزوین داراست. بی‌شک نتایج این تحقیق می‌تواند به روشنایی ذهن مخاطبان و تحلیلگران در زمینه روند انتشار، موضوعات و سبک‌های نوشتاری و تغییرات حاصله در دو دهه مورد بررسی - که هم‌زمان با آغاز انتشار روزانه این نشریه است - منجر گردد.

## ادبیات و رسانه

سی. سی. لویس، دانشمند و رمان‌نویس انگلیسی می‌گوید: "ادبیات به واقعیت اضافه می‌کند و تنها آن را توصیف نمی‌کند. آن شایستگی‌های لازم را که زندگانی روزانه ما به آن نیاز دارد و آن را فراهم می‌کند، تقویت می‌کند؛ باتوجه‌به این موضوع ادبیات، بیابانی را که زندگانی ما به آن تبدیل شده است آبیاری می‌کند". این توصیف شاید مناسب‌ترین توصیف برای اهمیت ادبیات در زندگانی ما باشد. ادبیات یادآور داستان‌ها، حماسه‌ها، نوشته‌های مقدس و کارهای کلاسیک قدیمی و زمان امروز است. ادبیات به‌صورت بدنه کارهای نوشته‌شده زبان، عصر یا فرهنگ توسط دانشمندان یا محققان در یک زمینه مشخص تعریف می‌شود. چرا ادبیات مهم است؟ می‌خواهیم پاسخ این سؤالات را بدانیم.

کارهای ادبی تصویری از الگوهای فکری و قوانین اجتماعی شایع در یک جامعه هستند. آنها توصیفی از جنبه‌های مختلف زندگی عمومی بشر هستند. کارهای ادبی کلاسیک به‌عنوان غذایی برای فکر و یک داروی

تقویتی برای تصور و خلاقیت عمل می‌کنند. قراردادان یک فرد در معرض کارهای ادبی خوب برابر با فراهم کردن عالی‌ترین فرصت‌های تحصیلی برای او است. از طرف دیگر در معرض قرار نگرفتن یک فرد در برابر کارهای ادبی کلاسیک برابر با محرومیت آن فرد از فرصت‌های خوب رشد است.

نثر، شعر، درام، مقاله، قصه و داستان، کارهای ادبی بر پایه فلسفه، هنر، تاریخ، مذهب، فرهنگ و همچنین نوشته‌های علمی و قانونی جزو گروه ادبیات طبقه‌بندی می‌شوند. همچنین خلاقیت‌های غیرداستانی دوران باستان و روزنامه‌نگاری ادبی جزو ادبیات هستند. ادبیات در واقع چیزی بیشتر از معنای لفظی آن است که به صورت آشنای حروف و الفبا تعریف می‌شود. در واقع ادبیات برای یک زندگی غنی اصولی را پایه‌ریزی می‌کند و به زندگی حیات می‌بخشد.

شعرا و نویسندگان افرادی هستند که تداوم جریان‌ات ادبی به فعالیت آنان بستگی دارد و حمایت از استعداد‌های ادبی امری ضروری و مهم برای تداوم جریان‌های ادبی محسوب می‌شود.

در عصری که از آن با عنوان «عصر ارتباطات» یاد می‌کنند برای تحلیل مسائل مختلف از جمله موضوعات ادبی و فرهنگی نمی‌توان به ابزارها و وسایل ارتباط‌جمعی بی‌توجه یا کم‌توجه بود. بدون شک این ابزارها نقش بسزایی در شکل‌گیری رفتارها و پدیده‌های مختلف دارند. رسانه‌ها به‌ویژه مطبوعات نیز در میان وسایل ارتباط‌جمعی از موقعیت ویژه‌ای برخوردارند و به‌عنوان اصلی‌ترین عامل شکل‌گیری افکار عمومی محسوب می‌شوند.

وجود مطبوعات و وسائل ارتباط‌جمعی که امروزه اشکال سنتی آن

به شدت دچار تغییر و تحول بنیادین شده، از جمله ضرورت‌های اجتناب‌ناپذیر جوامع انسانی است و این مهم به‌گونه‌ای با زندگی روزمره شهروندان پیوند خورده که فقدان آنها به‌مثابه نقصی بزرگ در روند همزیستی اجتماعی انسان‌ها تلقی می‌شود. نقشی که رسانه به طور عام در توسعه زیرساخت‌های اجتماعی در جوامع گوناگون انسانی ایفا می‌نماید، انکارناپذیر بوده و شاید به جرأت بتوان گفت که هرگونه توسعه بدون در نظر داشتن سهم رسانه، ابتر خواهد ماند.

نشریات محلی نیز یکی از گروه‌های مهم مطبوعاتی محسوب می‌شوند و به اعتقاد بسیاری از محققان علوم ارتباطات، آینده متعلق به رسانه‌ها و نشریات بومی است. چرا که قدرت اثربخشی آنان بسیار بیشتر از سایر گروه رسانه‌های همجنس خود می‌باشد.

در واقع مطبوعات محلی، موتور محرک توسعه منطقه‌ای و معرفی و رشد استعداد‌های محلی در عرصه‌های مختلف از جمله ادبیات می‌باشند. بسیاری از شاعران و نویسندگان مطرح نخستین نوشته‌های خود را در صفحات ادبی نشریات و مجلات محلی به دست انتشار سپرده و این امر نقش مؤثری در ایجاد انگیزه و تشویق آنان به ادامه فعالیت در این عرصه به شمار می‌رود. در شرایطی که مطبوعات سراسری به انتشار مطالب ادبی شعرا و نویسندگان ملی و بین‌المللی می‌پردازند، نشریه‌های محلی به ناگزیر یا از روی تسامح غفلت می‌ورزند، بنابراین وظیفه مطبوعات محلی است که با درک واقع‌بینانه از مسئولیت‌ها، وظایف و جایگاه خود از استعداد‌های بومی را معرفی کنند و به‌موازات آن به معرفی و گرامیداشت مناسب‌های ادبی و انتشار آثار چهره‌هایی بپردازند که ماهیت و خاستگاه

بومی دارد و زمینه‌ساز پیشبرد توسعه پایدار را در حوزه فرهنگ فراهم سازند.

## ادبیات و زندگی

ادبیات، وسیله‌ای برای بیان مقاصد و تفهیم و تفاهم است. انسان که عموماً زندگی اجتماعی را برای بهتر زندگی کردن برگزیده است، به‌منظور برقراری ارتباط و برآوردن نیازها و رسیدن به مقاصد خویش، از عواملی همچون نطق و بیان، و یا کتابت که گونه‌هایی از ادبیات هستند، سود می‌برد.

اصولاً همه ما، همه‌جا و در همه‌وقت، نیاز به خوب حرف‌زدن، خوب خواندن و خوب نوشتن داریم. از سوی دیگر ادبیات وسیله‌ای برای وصول به گنجینه‌های دانش و اندیشه‌های بشری و کسب تجربه‌های مفیدی است که دیگران با صرف سال‌ها عمر و تلاش بدان‌ها دست‌یافته‌اند. حفظ استقلال، ملیت، تمدن و فرهنگ و انتقال آنها به نسل‌های دیگر نیز به‌وسیله ادبیات ممکن می‌گردد.

زبان و ادبیات هر قوم نیز پیونددهنده ارزش‌ها و سنت‌های تاریخی آن قوم و آئینه حوادث و وقایعی است که برای آن ملت پیش‌آمده و خاطرات تلخ و شیرینی برای مردم، به یادگار گذاشته است و تمهیدات استعمارگران برای تغییر خط و زبان ملت‌ها، حاکی از اهمیت و ارزش ادبیات و پیوند آن با زندگی می‌باشد.

از دیگر نقش‌های ادبیات، می‌توان به مسئله کمک به بیداری و آگاهی انسان اشاره کرد. مطالعه در زمینه نقش ادبیات در ایجاد و تداوم انقلاب‌ها



و از جمله توجه به اهمیت شعرها و شعارهای انقلابی و نقش آنها در پیروزی و تداوم انقلاب اسلامی خودمان، می‌تواند راهگشای اثبات این قضیه باشد.

اهمیت ادبیات به اندازه‌ای است که قرآن کریم پس از بیان خلقت انسان، از آموزش بیان، سخن به میان می‌آورد ... خلق الانسان. علمه البیان ... و به قول دکارت: «پیامبران اولوالعزم با داشتن «کتاب» بر سایر پیامبران برتری یافته‌اند».

آثار ادبی ارزشمند می‌توانند با آموزش‌های مستقیم و غیرمستقیم، دگرگونی‌های عظیم روحی، اخلاقی و معنوی در ملت‌ها به وجود آورند. مطبوعات محلی علاوه بر آنکه وظیفه دارند نیازها و مشکلات زندگی افراد یک منطقه را انعکاس دهند و همانند رابطی میان مسئولان محلی و کشوری و مردم باشند باید از سایر کارکردهای رسانه‌ای خود غافل نشوند، مطبوعات محلی می‌توانند میراث اجتماعی یک جامعه همانند زبان، پوشش، فرهنگ، آداب و رسوم و... را منتقل کنند و نقش هویت‌بخشی به مردم منطقه و یا شهر خود داشته باشند. نشریات محلی وظیفه‌ای خاص در خصوص حمایت از استعدادهای ادبی و نشر آثار ادبی فاخر در گستره محلی دارند.

## تعریف اصطلاحات

**نشریه محلی:** نشریه محلی را می‌توان عبارت از یک واحد یا سازمان مستقل مطبوعاتی که بیشتر وظیفه پرداختن به اخبار، خواست‌ها و

نیازهای محلی، بومی و منطقه‌ای خود را دارد، تعریف کرد. هرچند ممکن است گاهی با فراهم شدن مجموع‌های از شرایط، برای یک نشریه محلی مقبولیتی فراتر از حوزه جغرافیایی‌اش ایجاد شود. (معمدنژاد، ۱۴۱:۱۳۵۶)

**شعر:** دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی از کتاب شفای ابن‌سینا بلخی فصل پنجم مقاله پنجم در تعریف شعر چنین نقل می‌کند: «شعر کلامی است مخیل، ترکیب شده از اقوالی دارای ایقاعاتی که در وزن متفق، و متساوی و متکرر باشند و حروف خواتیم آن متشابه باشند». به تعبیر دیگر شعر کلام قافیه‌دار و موزونی است که موزون بودن آن قصد شده باشد شعر در اصطلاح منطقیین، قیاسی مرکب از مخیلات است و غرض از آن، تأثیرپذیری نفس به‌وسیله ترغیب و تنفیر است. (جرجانی: ۱۳۷۰، ۵۶)

شعر در اصطلاح عمومی عبارت است از بیان موضوعاتی که شاعر با حذف و انتخاب از واقعیات به‌ضمیمه احساسات شخصی خویش ابراز می‌دارد. به این جهت است که اشعار فراوانی وجود دارد که به‌ظاهر شعر است؛ ولی در حقیقت بازگو کردن حقیقت است و بالعکس، نثرهای فراوانی وجود دارد که در ظاهر، صورت شعری ندارد؛ ولی در حقیقت گوینده با حذف و انتخابی که در واقعیات انجام داده و احساسات شخصی خویش را هم در آن دخالت داده است، شعر گفته و شاعری نموده است. (جعفری، ۱۳۶۸: ۷)

داستان: داستان مجموعه‌ای از حوادث است که نویسنده آن‌ها را روایت و گزارش می‌کند. حادثی که به شخصیت‌های داستانی متعددی که دارای روش‌ها و رفتارهای متفاوتی هستند تعلق دارد. همان‌طور که در زندگی

واقعی نیز روش‌ها و رفتارهای متفاوتی دارند. (پروینی، ۱۳۸۱: ۵۰۰)  
خبر: گزارشی از وقایع عینی دنیای خارج است که اطلاعات لازم از طریق مشاهده یا مصاحبه می‌آید و نظر خبرنگار در آن دخالت نداشته و جنبه تازگی دارد.

**یادداشت و مقاله:** مطالبی که نویسنده در جهت ابراز عقیده خاص با توسل به موضوعی معین و با استفاده از روش‌های صحیح روزنامه‌نگاری و رعایت نظم و منطق این حرفه به نگارش درمی‌آورد و به تبیین مسأله و ارائه نتیجه‌گیری می‌پردازد.

گزارش و مصاحبه: گفتگوها، مصاحبه و میزگردهایی که به‌منظور تشریح موضوع مورد بررسی در نشریات درج شده‌اند به‌عنوان مصاحبه مدنظر قرار گرفته‌اند. مطالبی مربوط به شرح رویداد، حادثه، سخنرانی‌ها، مراسم مختلف، مسائل، مشکلات و ... موضوع مورد بررسی که نویسنده با ظرافت‌های خاص روزنامه‌نگاری آن را تنظیم، توصیف و ... می‌کند و نقش روزنامه‌نگار در آن برجسته است. در این بررسی گزارش و مصاحبه ذیل یک مقوله کدگذاری شده است.



## فصل دوم: مفاهیم، تاریخچه و تئوری‌ها

### تعریف داستان

داستان از قدیمی‌ترین قالب‌های هنری است که پیشینه بسیار کهنی دارد و انسان‌ها آن را به صورت‌های گوناگون برای یکدیگر نقل و بازگو کرده‌اند. از زمانی که انسان‌های غارنشین پس از یک روز تلاش و کوشش و شکار حیوانات، شبانه درون غارها کنار آتش می‌نشستند و ماجراها و اتفاقات روزانه و چگونگی شکار حیوانات وحشی را برای یکدیگر بازگو می‌کردند و به انتظار پایان ماجراها و حرف‌های یکدیگر گوش فرامی‌دادند، تا امروز، با همه پیشرفتی که در زمینه‌های مختلف زندگی حاصل شده است و نویسندگان بسیاری با خلق آثار متنوعی پا به عرصه ادبیات داستانی نهاده‌اند؛ همواره انسان نیازمند خواندن و شنیدن داستان و انواع گوناگون آن بوده است.

در هیچ عصری انسان بی‌نیاز از داستان نخواهد شد، زیرا که داستان‌ها

در زندگی انسان‌ها دارای جنبه‌های پندآموز و عبرت‌انگیز می‌باشند و به‌نوعی درس زندگی و تجربهٔ بهتر زیستن را به انسان می‌آموزند. ناصر ایرانی در تعریف داستان این‌گونه می‌گوید: «اصطلاح داستان در محدوده هنر داستان‌نویسی یک معنی عام دارد و یک معنی خاص. در معنی خاص شامل رمان و داستان کوتاه می‌شود و در معنی عام به هر اثر هنری منثور گفته می‌شود». یکی دیگر از تعاریفی که از داستان شده است، چنین است: داستان یا نوول<sup>۱</sup> اثری است روایی به نثر که مبتنی بر جعل و خیال<sup>۲</sup> باشد. اگر طولانی باشد به آن رمان و اگر کوتاه باشد به آن داستان کوتاه<sup>۳</sup> می‌گویند. ارسطو در هنر شاعری (بوطیقا) می‌گوید: «داستان از سه قسمت تشکیل شده است: آغاز، میانه و پایان.»

آبرامز<sup>۴</sup> در تعریف واژهٔ فیکشن (داستان به معنی عام آن) و نوول (داستان نثر) به نقل از نورثروپ فرای<sup>۵</sup> چنین می‌گوید: «هر اثر هنری منثوری که بیش از آن که از لحاظ تاریخی حقیقت داشته باشد، آفریده و ابداع نیروی تخیل نویسنده به حساب آید.»

همچنین فرای، داستان را به چهار دسته تقسیم می‌کند:

۱- داستان واقع‌گرا<sup>۶</sup>

۲- رمان منثور<sup>۷</sup>

1 - Novel

2 - Fiction

3 - Short story

4 - Abrams

5 - Northropfrye

6 - Novel of manners

7 - Prose romance

۳- اعترافات<sup>۱</sup> یا نگارش شرح حال خود<sup>۲</sup>

۴- تشریح<sup>۳</sup> برگرفته از نام کتاب روبرت برتون، موسوم به تشریح مالیخولیا<sup>۴</sup>»

رضا براهنی در کتاب قصه‌نویسی می‌گوید: «داستان نوشته‌ای است که در آن ماجراهای زندگی به صورت حوادث مسلسل گفته می‌شود.» ادوارد مورگان فورستر در کتاب جنبه‌های رمان داستان را چنین تعریف می‌کند: «داستان نقل وقایع است به ترتیب توالی زمان. برای مثال، ناهار پس از چاشت و سه‌شنبه پس از دوشنبه و تباهی پس از مرگ می‌آید و بر همین منوال، داستانی که واقعاً داستان باشد باید واجد یک ویژگی باشد: شنونده را بر آن دارد که بخواهد بداند بعد چه خواهد شد.» رولان بارت می‌گوید «داستان، جمله‌ای است طولانی و هر جمله داستانی است کوتاه.» (انوشه، ۱۳۸۰: ۲۵۷-۲۵۵).

حسین رسول‌زاده، داستان را چنین می‌توان تعریف کرد: «داستان ابزار نیست، بلکه هدف آفرینش‌های زیباشناختی در عرصه فرم و تکنیک است. رمان وسیله نیست، نه فقط به این دلیل که ادبیات در مرتبتی والاتر از ابزار گونگی قرار دارد بلکه عمدتاً بدان سبب که اساساً نمی‌تواند همچون ابزاری به کار گرفته شود.» (انوشه، ۱۳۸۰: ۲۵۷-۲۵۵).

جمال میرصادقی اضافه می‌کند: «داستان تصویری است عینی از

---

1 - Confession

2 - Autobiography

3 - Anatomy

4 - Anatomy of melancholy

چشم‌انداز و برداشت نویسنده از زندگی.»

جمال میرصادقی در کتاب جهان داستان پیرامون داستان می‌گوید: «داستان (Story)، به مفهوم عام آن نقل (مکتوب یا شفاهی، واقعی یا خیالی) عملی است برحسب توالی زمان؛ یا به عبارت دیگر، داستان، توالی حوادث واقعی و تاریخی یا ساختگی و ابداعی است. بنابراین تسخیر عمل به وسیله تخیل را ارائه می‌دهد.» (انوشه، ۱۳۸۰: ۲۵۷-۲۵۵)

خصلت بارز داستان آن است که بتواند ما را وادار کند که بخواهیم بدانیم بعد چه اتفاق می‌افتد. در این مفهوم عام، تنها زمان عامل مهم است و این که چه اتفاقی افتاده و بعد چه اتفاقی روی خواهد داد. بنابراین داستان اساس همه انواع ادبی است، چه روایتی و چه نمایشی؛ زیرا در همه انواع این دو گروه، داستان مجموعه وقایعی است که برحسب توالی زمان روی می‌دهد. از این رو، داستان عنصر مشترک همه انواع ادبی خلاقه است. در رمان، داستان کوتاه، قصه، نمایش نامه، فیلم‌نامه، شعر روایی و اشکال دیگر، داستان وجود دارد، برای مثال می‌گوییم داستان این نمایش نامه، این منظومه یا این رمان ...

پس بر اساس تعاریف مذکور، و ویژگی‌های کلی و بارز داستان شامل این موارد است:

- ۱- به نثر است
- ۲- در آن تخیل به کاررفته است
- ۳- حادثه‌ای را نقل می‌کند
- ۴- ساختار داستان بر رابطه علت و معلول استوار است
- ۵- حجم آن مشخص است.